

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Rola rodziny w przekazywaniu wartości na przykładzie badań przeprowadzonych na terenie powiatu cieszyńskiego

Author: Sylwia Ryszawy

Citation style: Ryszawy Sylwia. (2016). Rola rodziny w przekazywaniu wartości na przykładzie badań przeprowadzonych na terenie powiatu cieszyńskiego. W: A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko, A. Gancarz (red.), "Szkoła i rodzina w środowisku lokalnym : teoria i praktyka" (S. 231-242). Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Sylwia Ryszawy

Rola rodziny w przekazywaniu wartości na przykładzie badań przeprowadzonych na terenie powiatu cieszyńskiego

Wstęp

Wartości określają nasze wybory, determinują zachowanie w różnych sytuacjach, stawiają nas przed możliwością dokonania diametralnie różnych czynów oraz decydują o sposobach ich realizacji poprzez odpowiednie środki. Pomimo głębokich zmian w sferze aksjologicznej istnieją przesłanki, aby twierdzić, że dla współczesnych młodych ludzi jedną z najwyższych wartości jest rodzina oraz że największe znaczenie dla przekazu wartości mają rodzice lub zastępujący ich opiekunowie.

Pojęcie wartości oraz ich znaczenie w życiu człowieka

Pojęcie wartości rozpatrywane jest na gruncie wielu dyscyplin naukowych, m.in. pedagogiki, psychologii, etyki, socjologii, prawa, filozofii. Jak pisze wybitny pedagog Józef Półturzycki: „W ujęciach filozoficznych wartości są cechą przypisywaną rzeczom lub zjawiskom. W psychologii wartość wiąże się ze zjawiskiem wyboru, w ujęciu socjologicznym mają one wymiar społeczny. Humanistyczne ujęcie wartości polega na wskazaniu, co człowiek lub grupa społeczna ceni, uważa za ważne i traktuje w swych przekonaniach i przeżyciach”¹. O tym, które z rzeczy i przedmiotów są cenne, decyduje czło-

¹ J. Półturzycki, *Dydaktyka dla nauczycieli*, Toruń 1999, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 37.

wiek: „To człowiek *nakłada* na rzeczy wartości i to wedle własnego uznania. (...) Jest nosicielem, a zarazem arbitrem wszelkich wartości”².

Jak większość pojęć humanistycznych, wartość jest terminem wieloznacznym. Można ją ujmować jako:

1. wszystko, co jest cenne i godne pożądania,
2. odpowiedź na potrzebę,
3. ideę stanowiącą przedmiot i cel ludzkich dążeń³.

Wartości oddziałują na nasze życie, nie tylko wewnątrzrodzinne, ale i szkolne, zawodowe, społeczne – na relacje z drugim człowiekiem, jak również stosunki z otoczeniem i przyrodą. Jak pisze Eulalia Adasiewicz: „Wartości, są podstawą ocen, tworzą normy społeczne i oddziałują na uczucia stając się motywacją do działania. Stanowią bodziec do działania, a zarazem są podstawą wyboru sposobu działania”⁴.

Respektowane przez ludzi wartości kierują ich życiem. To od nich w dużej mierze zależą postawy względem innych ludzi oraz świata. Wartości zajmują więc centralne miejsce w kontaktach międzyludzkich, a te z kolei wpływają na inne sfery życia.

Rodzina jako środowisko przekazywania wartości

Rodzice jako pierwsi i najważniejsi opiekunowie dziecka mają do spełnienia wiele zadań, wyposażając je w odpowiednie umiejętności i kompetencje potrzebne w dorosłym życiu. Kształtowanie charakteru moralnego oraz przekaz wartości należą do podstawowych elementów wychowania. Prócz spełniania swoich funkcji oraz zaspokajania potrzeb poczucia przynależności, miłości, akceptacji, szacunku, charakterystyczne dla rodziny są również „wartości duchowe i normy moralne”⁵. Rodzina jest najistotniejszym środo-

² J. Czerny, *Zarys pedagogiki aksjologicznej*, Katowice 1998, Wydawnictwo „Śląsk” Sp. z o.o., s. 17.

³ S.Cz. Michałowski, *Życie rodzinne a budowanie świata wartości*, w: K. Denek, U. Morszczyńska, W. Morszczyński, S.Cz. Michałowski (red.), *Dziecko w świecie wartości*, Kraków 2003, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 181.

⁴ E. Adasiewicz, *Aksjologiczne uwarunkowania przeobrażeń współczesnej rodziny*, w: S. Cudak, E. Adasiewicz (red.), *Współczesna rodzina w Polsce i na świecie*, Łódź 2014, Wydawnictwo Społeczna Akademia Nauk, s. 63.

⁵ A.E. Szołtysiak, *Filozofia wychowania moralnego*, Kraków 2009, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 239.

wiskiem transmisji aksjologicznej. Od jej funkcjonowania oraz zachowania jej członków zależy kształtowanie osobowości oraz charakteru dziecka: „Jeśli rodzina nie jest nośnikiem elementarnych reguł moralnych lub nie potrafi, nie może wpajać ich swoim dzieciom, to mamy do czynienia z katastrofą społeczną w obszarze wartości moralnych”⁶. Wybór wartości, jakimi kierujemy się w życiu, zależy m.in. od tego, które z nich były nadrzędnymi w domu rodzinnym.

Rola rodziny polega m.in. na przekazie wartości młodszemu pokoleniu, ale ich respektowanie i kierowanie się nimi w życiu zależy od dojrzałości jednostki, jej siły woli i stosunku do tego, czego ją uczono, ponieważ: „Wartości nie zmuszają bezwarunkowo człowieka do postępowania w określony sposób, lecz tylko *wymagają* od niego ustosunkowania się do nich lub do jednej z nich. Tym samym człowiek ma możliwość przyjęcia ich lub odrzucenia”⁷. Ze względu na znaczenie socjalizacji pierwotnej dla kształtu osobowości człowieka wartości wpajane w dzieciństwie odgrywają ważną rolę w życiu dorosłym. Ich zaakceptowanie oraz respektowanie stanowi podstawę do ich dalszego przekazywania kolejnym pokoleniom.

Zdaniem Adasiewicz we współczesnej rodzinie dochodzi do przemian we wszystkich aspektach jej funkcjonowania, a „jedną z przyczyn tych przeobrażeń jest zmiana w wartościach wyznawanych przez współczesnego człowieka”⁸. Współczesne przemiany aksjologiczne przypisuje się w znacznej mierze mass mediom, które nie promują miłości czy szacunku, lecz stawiają na pierwszym planie indywidualny rozwój (praca, kariera) oraz zaspokajanie potrzeb witalnych i materialnych w całkiem hedonistyczny sposób. Kształtują tak przekonanie o wyższości materialnych wartości nad moralnymi czy społecznymi. Zmiany te nie wpływają korzystnie na funkcjonowanie rodziny, w której pragnienie „mieć” (m.in. najnowszy samochód, nowości technologiczne) coraz częściej dominuje nad „być”, innymi słowy nie sprzyjają usytu-

⁶ T. Pilch, *Polityka społeczna wobec kryzysu świata wartości, więzi i instytucji*, w: E. Marynowicz-Hetka (red.), *Pedagogika społeczna. Debata. Podręcznik akademicki*, t. 2, Warszawa 2009, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 98.

⁷ A. Walczak, *Relacyjna koncepcja wartości*, w: E. Marynowicz-Hetka (red.), *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*, t. 1, Warszawa 2009, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 453.

⁸ E. Adasiewicz, *Aksjologiczne uwarunkowania przeobrażeń współczesnej rodziny*, w: S. Cudak, E. Adasiewicz (red.), *Współczesna rodzina w Polsce i na świecie*, cyt. wyd., s. 60.

owaniu wartości wyższych, wspólnotowych, na szczycie hierarchii wartości rodzinnych⁹.

Metodologia badań własnych

Teoretyczną podstawą podjętych badań jest koncepcja wychowania do wartości Katarzyny Olbrycht, w której „chodzi o to, by przygotować i/lub (...) doprowadzić wychowanka do uwewnętrznienia i dobrowolnego, świadomego uznania za własne wartości pożądaných wychowawczo, do ich realizowania w życiu”¹⁰ poprzez ich odkrywanie, przeżywanie, interioryzację i internalizację¹¹. Zakładam, że wśród najważniejszych wartości w życiu młodych ludzi nadrzędne miejsce zajmuje rodzina, a największe znaczenie dla przekazu wartości mają rodzice.

Prezentowane w tekście wyniki pochodzą z badań zespołowych realizowanych w 2016 r. przez pracowników Zakładu Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej. Szczegółowy opis badanej grupy i terenu badań zawiera opracowanie Jolanty Suchodolskiej, zawarte w niniejszym tomie.

Celem badań było poznanie opinii badanych na temat najważniejszych wartości w ich życiu oraz roli rodziny w ich przekazywaniu¹². Materiał empiryczny stanowiący podstawę prowadzonych rozważań został uzyskany za pomocą metody sondażu diagnostycznego określanej przez Mieczysława Łobockiego jako metoda „badań, której podstawową funkcją jest gromadzenie informacji o interesujących badacza problemach w wyniku relacji słownych

⁹ Tamże, s. 61.

¹⁰ K. Olbrycht, *Wychowanie do wartości – w centrum aksjologicznych dylematów współczesnej edukacji*, „Paedagogia Christiana” 2012, nr 1/29, s. 97. Publikacja zamieszczona na stronie internetowej: <http://apcz.pl/czasopisma/index.php/PCh/article/viewFile/PCh.2012.005/395> (30.08.2016).

¹¹ Tamże, s. 97.

¹² W artykule przedstawiona została część wyników badań zespołowych nt. *Edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych w społecznościach zróżnicowanych kulturowo* przeprowadzonych na terenie powiatu cieszyńskiego przez pracowników Zakładu Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

osób badanych, nazywanych respondentami. Cechą konstruktywną metody sondażu jest wypytywanie czy sondowanie opinii¹³.

Jedno z pytań badawczych sformułowanych w badaniach dotyczyło określenia, jakie wartości są najważniejsze, a jakie najmniej ważne w opinii badanych¹⁴. Dla 60% uczniów „rodzina” zajmuje nadrzędne miejsce w hierarchii wartości. Wyniki badań przeprowadzone przez Izabelę Krzemińską-Woźniak, ukazujące opinie młodzieży na temat wartości, wskazały iż wśród młodzieży akademickiej rodzina stanowi najważniejszą wartość tylko dla 34% badanych¹⁵. Biorąc pod uwagę wiek badanych, można więc przyjąć, że dla młodzieży ponadgimnazjalnej rodzina jest cenną wartością ze względu na środowisko życia i wychowania, z kolei dla młodzieży akademickiej ważniejsze jest osiągnięcie niezależności, wykształcenie oraz praca, a w dalszej kolejności założenie rodziny.

Niespełna połowa ankietowanych (47%) uważa, że najważniejsze w życiu jest „zdrowie”, a 41% że „miłość”. Dla 27% najważniejszą wartością jest „szczęście osobiste”. Najmniej ważne w opinii badanych są „dobra materialne” (30%) oraz „przyjemność” (30%). Warto w tej kwestii odnieść się do wyników badań przeprowadzonych wśród studentów, dla których wartość, jaką jest „dobrobyt”, również ceniona jest najniżej¹⁶. Zarówno wśród młodzieży uczącej się w szkołach ponadgimnazjalnych z powiatu cieszyńskiego, jak i młodzieży studiującej, wartości materialne mają więc mniejsze znaczenie niż wartości rodzinne. W przypadku wartości, jaką jest „wiara”, zdania respondentów są podzielone. Dla 27% z nich stanowi ona wartość najważniejszą, dla 28% najmniej ważną.

¹³ M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2009, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 247.

¹⁴ Uczniowie szkół średnich określali wartości w skali 1–10, gdzie 1 stanowiło wartość najważniejszą, 10 – najmniej ważną. Wyniki stanowią kumulację punktacji skrajnych: wartości 1–2 (dla wartości najważniejszych) oraz 9–10 (dla wartości najmniej ważnych).

¹⁵ I. Krzemińska-Woźniak, *Rodzina jako wartość w opiniach młodzieży akademickiej*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica (red.), *Świat wartości i edukacja międzykulturowa*, Cieszyn – Warszawa 2003, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie, s. 340–341.

¹⁶ B. Chojnacka, B. Kozieł, *Studenci wobec wartości*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica (red.), *Świat wartości i edukacja międzykulturowa*, cyt. wyd., s. 323–325.

W rodzinie szczególną uwagę powinno przywiązywać się do wartości odnoszących się do drugiego człowieka. Rodzice powinni wychowywać swoje dzieci do tolerancji oraz uczyć szacunku wobec innych ludzi, a szkoła powinna ich w tym wspierać. Mimo to dla 28% badanych „tolerancja” jest wartością najmniej ważną¹⁷. „Poszanowanie godności” prawie jedna czwarta badanych (24%) sklasyfikowała na ostatnim miejscu pod względem ważności.

Ankietowani oceniali również znaczenie „wykształcenia” w ich życiu. Dla 14% badanych stanowi ono wartość najwyższą. Większy jednak odsetek badanych (17%), uważa je za mało ważne w swoim życiu. Wyniki badań przeprowadzone przez Barbarę Grabowską także wskazały, iż spora grupa młodzieży uczęszczających do szkół średnich na terenie Cieszyna przypisuje wykształceniu małe znaczenie (40%), a według 24% badanych nie spełnia ono żadnej funkcji¹⁸. Wyniki badań obrazuje wykres 1.

Poczynania badawcze pozwoliły na poznanie wartości, jakie rodzice przekazali swoim dzieciom, choć nie można wykluczyć, że niektóre z ich deklaracji były wynikiem innych uwarunkowań. Jak pisze Olbrycht: „powszechnie akceptowanym społecznie (w sferze deklaracji) wskaźnikiem dojrzałości człowieka jest stopień jego odpowiedzialności”¹⁹. Cieszy więc fakt, iż uczniowie wybierali najczęściej „odpowiedzialność” jako wartość przekazywaną przez rodziców (wykres 2). Wskazało na nią 78% młodzieży. 74% badanych wybrało wartości: „rodzina” oraz „szczerść, uczciwość, sprawiedliwość”. Dla

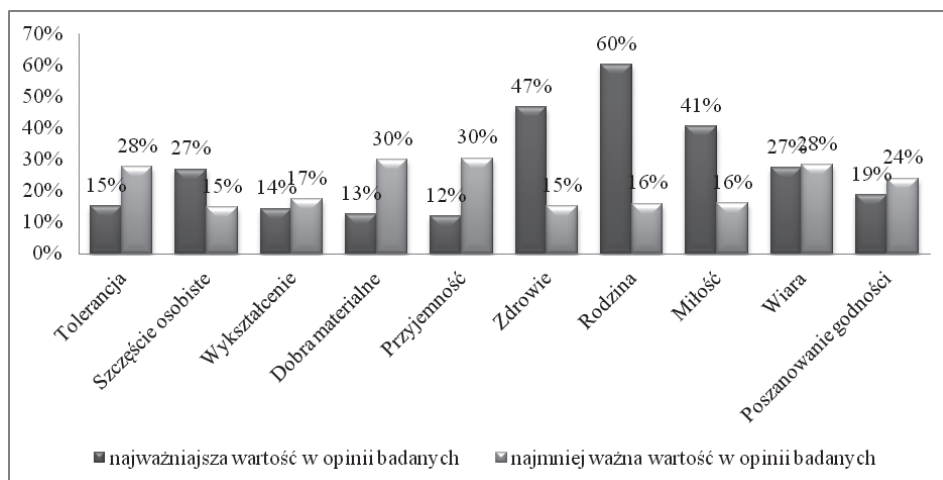
¹⁷ Badania na temat postaw tolerancji i nietolerancji w rodzinie oraz opinii młodzieży na temat tolerancji podejmowane były m.in. w pracach: A. Szczurek-Boruta, *Rodzina a tolerancja (z badań młodzieży i rodziców mieszkających na pograniczu polsko-czeskim)*, w: T. Lewowicki, B. Grabowska (red.), *Młodzież i tolerancja*, Cieszyn 1998, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie, s. 99–116; J. Urban, *O tolerancji i tożsamości*, w: T. Lewowicki (red.), *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*, Cieszyn 1994, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie, s. 96–100; E. Ogrodzka-Mazur, *Młodzież z Pogranicza a problemy tolerancji*, w: T. Lewowicki (red.), *Spółeczności młodzieżowe na pograniczu*, Cieszyn 1995, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie, s. 48–64.

¹⁸ B. Grabowska, *Miejsce edukacji w systemie wartości młodzieży*, w: T. Lewowicki, B. Grabowska (red.), *Spółeczności pogranicza – Wielokulturowość – Edukacja*, Cieszyn 1996, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie, s. 106.

¹⁹ K. Olbrycht, *Wychowanie a wartości*, w: T. Kukołowicz, M. Nowak (red.), *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, Lublin 1997, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, s. 50.

71% ankietowanych wartością przekazaną im w rodzinie jest „wiera”. W życiu ważna jest również „miłość, przyjaźń” – 69% badanych deklaruje, iż wartości te zostały im przekazane w rodzinie. Według ponad połowy ankietowanych wartościami wpajnymi w ich domach były: „siła, zdrowie” (60%), „radość, zabawa” (59%), „wiedza, mądrość, wykształcenie” (57%), „tolerancja” (55%), „poszanowanie godności” (53%).

Wykres 1. Najważniejsze i najmniej ważne wartości w opinii badanych

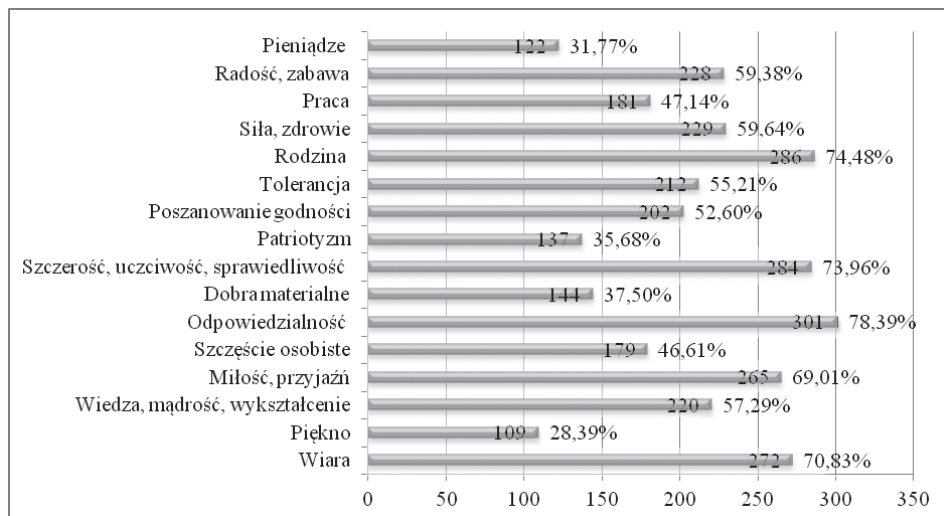
Źródło: Badania własne.

Zdobycie wiedzy oraz wykształcenia ma znaczenie dla przyszłej pracy zawodowej. Mniej niż połowa uczniów (47%) uważa, że wartość „pracy” przekazano im w rodzinach. „Szczęście osobiste” to wartość, jaką przekazano w rodzinach 47% badanych, „dobra materialne” 38%, „patriotyzm” 36%, „pieniądze” 32%. Najmniej uczniów szkół ponadgimnazjalnych (28%) uważa, że ich rodzice przekazali im wartość, jaką jest „piękno”²⁰.

Innymi wartościami, jakie rodzice wpajali swoim dzieciom, były: pomoc, hobby, poczucie moralności, kultura osobista, tradycja, zamiłowanie do sportu oraz zdolności artystyczne. Spośród badanych, 7 osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie.

²⁰ Na tę wartość zwraca uwagę między innymi J. Półturzycki, twierdząc, iż „piękno kształtuje uczucia”. J. Półturzycki, *Dydaktyka dla nauczycieli*, cyt. wyd., s. 39.

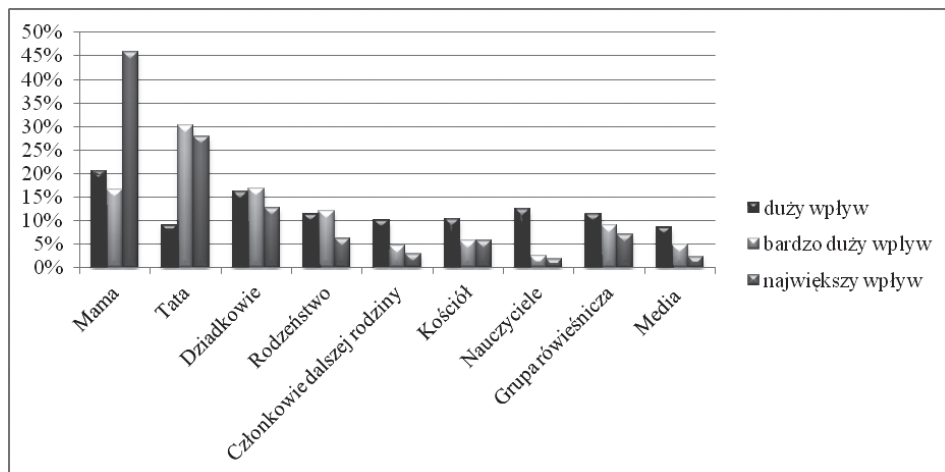
Wykres 2. Wartości przekazane w rodzinie

Źródło: Badania własne.

W opinii uczniów szkół ponadgimnazjalnych największy wpływ na przekazywanie wartości mieli rodzice. Dla 84% respondentów była to mama (21% badanych ocenia jej wpływ jako duży, 17% jako bardzo duży, 46% wskazuje na jej największy wpływ), dla 67% tata (9% duży wpływ, 30% bardzo duży wpływ, 28% największy wpływ). W życiu rodzinnym ważną rolę w przekazie wartości spełnili również dziadkowie. Dla 13% badanych to oni mieli największy wpływ na przekazywanie wartości, dla 17% bardzo duży wpływ, dla 16% duży wpływ (łącznie 46%). 29% badanych twierdzi, że znaczenie dla przekazywania im wartości miało rodzeństwo, 27% deklaruje, iż znaczenie miała grupa rówieśnicza (7% największy wpływ, 9% bardzo duży wpływ, 11% duży wpływ), 22% licealistów wybrało Kościół, a 18% członków dalszej rodziny. Respondenci najrzadziej wybierali nauczycieli oraz media. Dla 2% badanych nauczyciele mieli największy wpływ na przekazywanie wartości, dla 3% bardzo duży wpływ, dla 13% duży wpływ. Media w opinii 16% badanych miały znaczenie w przekazie wartości (2% największy wpływ, 5% bardzo duży wpływ, 9% duży wpływ). Uczniowie wskazywali także na: zespół, Boga, przyjaciół, partnera/partnerkę, muzyków, postacie fikcyjne, aktorów, książki, osoby zasłużone dla kraju, trenera. Jedna osoba uważa, że nikt nie miał dla niej znaczenia w przekazie wartości.

Wykres 3. Osoby, grupy oraz instytucje uczestniczące w przekazie wartości uczniom szkół ponadgimnazjalnych

Źródło: Badania własne.

Konkluzje

Celem badań było poznanie opinii uczniów na temat najważniejszych wartości w ich życiu oraz roli rodziny w ich przekazywaniu. Dla badanej grupy naczelną rolę w hierarchii wartości zajmuje rodzina (60%), a rodzice są najważniejszymi osobami, które – według koncepcji Roberta K. Mertona – można nazwać pasem transmisyjnym dla wartości²¹. Większą rolę w tej kwestii badani przypisują matce (84%) aniżeli ojcu (67%). Przyczyn można poszukiwać tak w uwarunkowaniach naturalnych, jak i kulturowych. W kulturze polskiej etos kobiety-matki zajmuje ważne miejsce, a na Śląsku Cieszyńskim jest on szczególnie utrwalony regionalną obyczajowością. W rodzinach katolicko-ewangelickich tego regionu dzieci zwyczajowo przyjmują wyznanie matki, co wynika z założenia, że to matka najwięcej czasu spędza z dzieckiem i tylko własne, zinternalizowane wartości może autentycznie przekazać dziecku, będąc dla niego wzorem, przykładem i autorytetem.

²¹ R. K. Merton, *Struktura społeczna i anomia*, w: P. Sztompka, M. Kucia (red.), *Socjologia. Lektury*, Kraków 2005, Wydawnictwo Znak, s. 587.

Dla uczniów najmniej ważne są „dobra materialne” (30%) oraz „przyjemność” (30%). Wartości hedonistyczne są więc dla nich wartościami niższego rzędu. Uczniowie wysoko cenią wartość, jaką jest „zdrowie” (47%) oraz „miłość” (41%).

Odpowiedzialność za przekazywanie wartości przypisują nie tylko rodzicom, ale również dziadkom (46%). Znaczenie dla przekazu wartości ma więc rodzina oparta na więziach międzypokoleniowych. Warto zwrócić uwagę, iż niewielka liczba uczniów wskazała na znaczenie nauczycieli w przekazie wartości (16%). Środowisko szkolne jako drugie (po rodzinie) mające znaczenie dla kształtowania charakteru i osobowości dziecka powinno dołożyć wszelkich starań, by „wpajać” wartości moralne oraz społeczne, ponieważ szkoła jest „oficjalnym pośrednikiem w przekazywaniu dalej dominujących wartości”²². Zdaniem badanych „media” nie miały dla nich dużego znaczenia w przekazie wartości (16%), więc nie odgrywają one w kształtowaniu systemu wartości ważniejszej roli niż rodzina.

Wśród wartości, które rodzice przekazali swoim dzieciom, uczniowie najczęściej wybierali „odpowiedzialność” (78%), „rodzinę” (74%) oraz „szczerść, uczciwość, sprawiedliwość” (74%). Do wyborów najrzadszych należały „patriotyzm” (36%), „pieniądze” (31%) oraz „piękno” (28%).

Wartości są podstawą wychowania. Motywują do działania oraz wyznaczają jego granice. Kontakt z rodzicami, atmosfera panująca w rodzinie oraz więzi rodzinne mają znaczenie dla uporządkowania wartości, na czele których stać powinny miłość, dobro i odpowiedzialność. Rodzice powinni więc mieć świadomość roli, jaką odgrywają w kształtowaniu systemu wartości swoich dzieci. Zdaniem Olbrycht „człowiek, dopóki nie osiągnie etapu autonomii, jest nastawiony i podatny na zewnętrzne wpływy”²³, dlatego tak ważne jest wychowanie do wartości w domu oraz w szkole od najmłodszych lat.

Powiat cieszyński oferuje swym mieszkańcom nie tylko piękno krajobrazu, ale również bogactwo kulturowe, zróżnicowanie pod względem narodowości, religii. Cechy odróżniające kulturę Śląska Cieszyńskiego od innych regionów dają szansę na kształtowanie postaw tolerancji i szacunku. Rodzina to niejedyne miejsce, w którym przekazywane są wartości. Istotną rolę od-

²² Tamże, s. 587.

²³ K. Olbrycht, *Wychowanie a wartości*, w: T. Kukołowicz, M. Nowak (red.), *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, cyt. wyd., s. 50.

grywa cała społeczność lokalna, w której wzrasta dziecko, a młodzież staje się jej aktywnym członkiem.

Bibliografia

- Adamczyk I., Byrtusová V., Spyra J., Wawreczka H., *Cieszyn wczoraj i dziś*, Český Těšín 2001, Wydawnictwo WART – Henryk Wareczka.
- Adasiewicz E., *Aksjologiczne uwarunkowania przeobrażeń współczesnej rodziny*, w: S. Cudak, E. Adasiewicz (red.), *Współczesna rodzina w Polsce i na świecie*, Łódź 2014, Wydawnictwo Społeczna Akademia Nauk.
- Chojnacka B., Kozieł B., *Studenci wobec wartości*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica (red.), *Świat wartości i edukacja międzykulturowa*, Cieszyn – Warszawa 2003, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie.
- Czerny J., *Zarys pedagogiki aksjologicznej*, Katowice 1998, Wydawnictwo „Śląsk” Sp. z o.o.
- Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D., *Metody badawcze w naukach społecznych*, Poznań 2001, Wydawnictwo Zysk i S-ka s.c.
- Grabowska B., *Miejsce edukacji w systemie wartości młodzieży*, w: T. Lewowicki, B. Grabowska (red.), *Społeczności pogranicza – Wielokulturowość – Edukacja*, Cieszyn 1996, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie.
- Krzemińska-Woźniak I., *Rodzina jako wartość w opiniach młodzieży akademickiej*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica (red.), *Świat wartości i edukacja międzykulturowa*, Cieszyn – Warszawa 2003, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie.
- Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2009, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2010, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Merton R.K., *Struktura społeczna i anomia*, w: P. Sztompka, M. Kucia (red.), *Socjologia. Lektury*, Kraków 2005, Wydawnictwo Znak.
- Michałowski S.Cz., *Życie rodzinne a budowanie świata wartości*. w: K. Denek, U. Morszczyńska, W. Morszczyński, S.Cz. Michałowski (red.), *Dziecko w świecie wartości*, Kraków 2003, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Ogrodzka-Mazur E., *Młodzież z Pogranicza a problemy tolerancji*, w: T. Lewowicki (red.), *Społeczności młodzieżowe na pograniczu*, Cieszyn 1995, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie.
- Olbrycht K., *Wychowanie a wartości*, w: T. Kukołowicz, M. Nowak (red.), *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, Lublin 1997, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Olbrycht K., *Wychowanie do wartości – w centrum aksjologicznych dylematów współczesnej edukacji*, „Paedagogia Christiana” 2012, nr 1/29.

- Pilch T., *Polityka społeczna wobec kryzysu świata wartości, więzi i instytucji*, w: E. Marynowicz-Hetka (red.), *Pedagogika społeczna. Debata. Podręcznik akademicki*, t. 2, Warszawa 2009, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pólturzycki J., *Dydaktyka dla nauczycieli*, Toruń 1999, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Szczurek-Boruta A., *Rodzina a tolerancja (z badań młodzieży i rodziców mieszkających na pograniczu polsko-czeskim)*, w: T. Lewowicki, B. Grabowska (red.), *Młodzież i tolerancja*, Cieszyn 1998, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie.
- Szołtyśiak A.E., *Filozofia wychowania moralnego*, Kraków 2009, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Urban J., *O tolerancji i tożsamości*, w: T. Lewowicki (red.), *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*, Cieszyn 1994, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie.
- Walczak A., *Relacyjna koncepcja wartości*, w: E. Marynowicz-Hetka (red.), *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*, t. 1. Warszawa 2009, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- www.powiat.cieszyn.pl/powiat-cieszynski.htm.

Summary

The contemporary family is characterized by changes in all its aspects. However, transferring of values still remains its important role. The conducted research and its results allow to enumerate significant values for youngsters and see family environment as a vital means of conveying values, in which parents take a leading position in the process of transferring. Theoretical assumptions of these examinations are based on the concept of upbringing created by Katarzyna Olbrycht. The empirical data which is fundamental for the dissertation has been collected through a diagnostic survey and a special questionnaire. The research reveals that the examined group values very high such notions as family and health as opposite to material goods and pleasure.

Key words: values, family, young people, development

Translated by Maria Waclaw

NOTA O AUTORZE

Sylwia Ryszawy – magister pedagogiki, asystent w Zakładzie Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Instytutu Nauk o Edukacji na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.